

KÖNYVSZEMLE

Baranyi Béla: COMPENDIUM
Válogatott tanulmányok a regionális tudomány köréből
 Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2017, 458 oldal
REGIONALITÁS – FELSŐFOKON

Korunk egyik megszokott princípiuma, hogy az információhoz jutás csupán egy pillanat műve. Apró, mindentudó eszközöket tartunk a kezünkben. Csetekkel és appokkal szorítunk magunknak helyet az arctalan, névtelen tömegkultúra tengerében. Utunkban-keltünkben média-guruk órakulamai vonnak uralmuk alá. Egyre kisebb területre korlátozott tudás és tapasztalás álarcába burkolózva élünk. Ellenpróba és kritika nélkül, csaknem lelki és szellemi póre-védtelességekben szívjuk magunkba a soha nem tapasztalt sebességgel változó percvilág másodperc-életű üzeneteit. Végtelen adatbankok és keresőmotorok ára-

datában vergődik a gyorsbeszédű, 'siessünk már' egyetemi világ, a professzortól a hallgatókig.

A tanszék nyitott ablakán beszűrődik egy fiatal női hang. Kitekintek. Feltűnik egy kellemes, nem géppel szőtt, nem 3D-ben nyomtatott hajú, eleven, mosolygós arc. Ízes, hajlításokkal díszített beszéde elárulja, hogy Szabolcs-Szatmár megyei. Napkorról jött, biológushallgató az egyetemen, mint később megtudom. Beszéde, megjelenése, stílusa és egész lénye a lelki egészségben gazdag, Kodály- és Bartók-féle magyar paraszti világ reinkarnációja. Elgondolkodom. Van-e még reményünk, arra, hogy a jövő nemzedékei meg tudják őrizni honi régióink, tájaink színes világát? Az új időkben a halványuló múlt homályából ma még fel-felbukkanó kincseinket? Határon innen és túl? Magát a sok bajjal-gonddal küzdő, mégis értékteremtésre, alkotásra született hétköznapi embert Európában és a Kárpát-medencében?

Visszatérek a munkához. Igen tetszetős, mondhatni gyönyörű külsejű, nem átlagos súlyú, alighanem fajsúlyos tartalmú szakkönyvet tartok a kezemben. A címlapon a Debreceni Egyetem impozáns főépületének homlokzata látható.

Hátsó borítóján egy kedves, mosolygós, nem 3D-ben nyomtatott és nem géppel szőtt, eleven mosolygós magyar tudós, Baranyi Béla professzor látható, a COMPENDIUM című könyv írója.

Fülemben cseng, ahogy Baranyi professzor úr ízes, hajlításokkal díszített, jellegzetes hangján, kis kézmozdulatokkal kísért előadást tart a fiataloknak. Tele dinamikával, személyes átéléssel, belülről sugárzó erővel. Ezt teszi immár öt évtizede. A bihari Furta településről származó debreceni professzor hatalmas, általam korábban csak felületesen ismert életműve jut az eszembe. A születésnek 70. évfordulójára szerkesztett, *A Kapocs* című, 2016-ban kiadott, Tamás János és Popp József professzorok által szerkesztett, negyven szerzőt (!) felsorakoztató kötet méltó módon árulkodik erről az életműről. Szeretetről, szakmai-emberi megbecsülésről, amely országszerte, – és a határon túl is – körülveszi a Professzor urat.

A főcím, az arany csíkkal finoman keretezett, hullámzó antracit-szürke háttér elé fehér betűkkel szerkesztett COMPENDIUM erőszak nélkül vonzza magára a tekintetet. Arról árulkodik, hogy ez a kötet egy átfogó, vérbeli összegző mű lehet. A formaválasztás egy tükör, erős üzenet; itt a klasszikusokat juttatja az ember eszébe. Arra is utal, hogy a következő 458 oldal soraiba öntött szakmai életművallomás szerzője klasszikus tudású, a múlt értékeit is *ab ovo* vállaló

személyiség. A *Válogatott tanulmányok a regionális tudományok köréből* alcím szerényen meghúzódo két sora az olvasó figyelmét a Baranyi professzor úr által egy életen át kutatott téma irányába tereli. Látva a kézbevett könyv gondos külsejét, az olvasó bizalommal gondol arra, hogy e műben mély és hasznos, maradandó értékeket fog felfedezni. Egy viszonylag újnak számító, hazánkban alig négy évtizede művelt interdiszciplináris tudományterület sajátos szakmai nyelvén.

Időközben elhalkul Professzor úr hangja a fülemben, és átadja a helyet az elmélyült olvasásának. A fiatal napkori hallgató sziluetdje is továtúnik. Szokásomhoz híven a könyvet hátulról kezdem tanulmányozni.

Kutató biológusként, biotechnológusként nem vagyok a regionális tudomány szakértője. Mégis kíváncsi vagyok Professzor úr új könyvére. Főképpen gondolataira, felismeréseire. Hiszen amatőr tudománytörténészként a képzeletemben én is keresztül-kasul utaztam múltunk és jelenünk néhány elfelejtett régióját, kutattam egykor fontos szereplőit, történéseit. Jól tettem, hogy áttekin tettem a könyv végét: fontos, új ismeretekkel lettem gazdagabb.

Az utolsó fejezet szerény két oldalon a COMPENDIUM compendiuma. Én e címlistát egy nagy egyenszilárdságú pillérnek látom. Úgy tekintek rá, mint ahogy az embert tartja a gerincoszlopa. Szerteágazó témák, kiváló művek. Patinás kiadványok sorakoznak, az Akadé-

miai Kiadó által gondozott könyvektől a Debreceni Szemléig. Összesen huszonhét tanulmány címét sorolja fel a könyv, amelyek 1985 és 2016 között eltel három évtized regionális kutatásának szakmai termései.

Visszafelé haladva a következő fejezet Baranyi professzor úr életrajza. Úgy tekintek erre a nyolc oldalra, mint aki engedélyt kapott arra, hogy műhelytitkokat csenhesen el egy nagy alkotó egyéniség szellemi-intellektuális testéből.

Az életrajz kettős kötődésről árulkodik. Ebből a fejezetből – a teljesség igénye nélkül, mindössze néhány mondatban – a következőket emeljük ki. A szakmai identitás egyik fele az eredeti forrásokból merítő, a könyvtárak, a levéltárak mélyét vallató Ránki György tanítványé, a professzionális debreceni történelemsz. Ebből a professzor–hallgató kapcsolatból nőtt ki fokozatosan a szerző későbbi tudományos énje, a legújabb kori magyar gazdaság- és társadalomtörténet kutatása iránti elkötelezettsége. A rendszerváltozás után professzor úr figyelme és munkássága egyre inkább a regionális (területi) tudományok irányába teljesedett ki. Később a terület- és vidékfejlesztés, az Alföld nagyrégió, és az Észak-alföldi régió gazdaság- és társadalomtörténeti, valamint terület- és településfejlesztési szempontú komplex kutatása irányába fordult. E korszak egyik legjelentősebb alkotása volt az Alföld Kutatási Program (1997–1999). Az MTA Stratégiai Kutatási

Program lehetőséget teremtett a határon átnyúló kapcsolatok és a határmentiség, a perifériaképződés kutatásához. Később regionális koordinátorként részt vett az EXLINEA EU5 nemzetközi kutatási programban is. Szerteágazó munkásságának a tételes felsorolása helyett álljon itt néhány adat. Baranyi professzor több mint 400 tudományos dolgozatot tudhat a magáénak, továbbá 7 monográfiát és 36 társszerzős könyvet jelentetett meg. Társadalomtudományi kutatóként az eddig feljegyzett független hivatkozásainak a száma is impozáns, ezer körüli. Látva az eddigi életművet, nem meglepő, hogy Baranyi Béla általános szakmai elismerést vívott ki magának mind a Debreceni Egyetemen, mind számos hazai és nemzetközi intézményben, szervezetben.

Felpillantok a COMPENDIUM olvasása közben. Világosan látom magam előtt a professzor urat, amint csendesesen, a rá jellemző szerény hangon beszélget a hallgatókkal. Azt a személyes affinitást látom a szemében, ahogy a jövő tudósaival foglalkozik. Éppen úgy, mint ahogy a családjával, a munkatársaival és a barátaival. Biztos vagyok abban, hogy a COMPENDIUM nekik, és a jövőnek is íródott. Most már előre lapozhatok, az első oldalakra.

Pálné Kovács Ilona akadémikus, az MTA Regionális Kutatások Intézetének igazgatója jegyzi a COMPENDIUM ajánló sorait. Az akadémikus asszony avatott gondo-

latai e sorok írójánál sokkal pontosabban és tömörebben mutatják be a művet, foglalják össze annak a jelentőségét és helyezik azt a magyar regionális tudománytörténet meghatározó alkotásai közé. Egy gondolatot e helyütt kölcsön veszek az akadémikus asszonytól. A COMPENDIUM kézikönyvként is segítséget nyújt a regionális tudomány iránti érdeklődés felkeltéséhez, és szöveggyűjteményként is hasznos a felsőoktatásban, a doktorképzésben.

A következő részt, Baranyi Béla professzor három oldalas előszavát feltétlenül el kell olvasnia annak a fiatalnak, aki fogékony a regionális tudományok tanulmányozása iránt. És nem csak a fiataloknak ajánlom. Ezek a sorok pontosan pozícionálják a regionális tudományt, mint önállóvá vált új tudományt. Ismerteti annak fő módszereit, kutatási aspektusait. Számomra a komplexitáson alapuló szintézisre jellemző jelleg tűnik a legfontosabb módszertani tartópillérének. Ezt azért emelem ki, mert elmondható korunkról is, hogy éppen a szintézis teremtése és/vagy a komplexitás megértetése, leegyszerűsítése az egyik legnagyobb szellemi kihívás. Ennek a hiánya talán az egyik legtöbb fejtörést okozó problémája korunknak, és bizonyára az egész mai oktatásnak.

Ismét hallom professzor úr megerősítő szavait, amit akkor mondott, amikor megismerte a biotechnológia névadójáról, Erekly Károly mérnökről írt könyvünket. Leírom, amit a regionális tudomány doktora

mondott, amikor a Debreceni Szemle részére recenziót írt e könyvről. A biotechnológia jelentőségének a korai, száz évvel ezelőtti felismerése éppen olyan gondolkodásmódot követelt meg akkor, mint a regionális tudomány ma. Széleskörű érdeklődésen alapuló komplex látásmódot, tudással megalapozott tárgyyszerű szakismeret és eredeti intuícióktól sem mentes szintetizáló képességet.

A COMPENDIUM további tartalmi részei soronként lephetik meg a szintetizált tudásra vágyó olvasót. Négy nagy fejezetben, több mint négyszáz oldalon több mint négyszáz Baranyi-műből kapunk adatokkal, tényekkel alátámasztott, gondosan átszűrt részletes ízelítőt. Mindegyik önállóan, a saját lábán most is szilárdan álló, nagy ívű, komplex tanulmány.

Igazoltnak látom azt a szerzői vélekedést, és egyben ez a COMPENDIUM igazi ereje, hogy *„a történeti jellegű írások továbbgondolásra és a lehetőségek keresésére ösztönöznek, jó esetben pedig megoldási javaslatokat kínálnak a Trianon okozta dilemmák és hátrányok kölcsönösen előnyös kezelésére, ami Magyarország eminens nemzetpolitikai, mi több, nemzetstratégiai érdeke is”*.

Baranyi professzor további célját illetően ugyancsak nagy figyelmet érdemel a COMPENDIUM. Nemcsak a szakavatott specialisták részére tanulságos írások ezek, hanem a döntéshozók számára is fontosak. Nevezete-

sen, Baranyi professzor hisz „a Kárpát-medencei transznacionális makro regionális gazdasági tér létrejöttének a lehetősége” gondolatkerben.

És ezzel – ki kell mondani – a COMPENDIUM kilépett a könyvtárak polcairól a mindennapi élet, a mai Kárpát-medence és az európai valóság terepére.

Arra a térre, ahol, mint korábban említettük, utunkban-keltünkben média-guruk orákulumai vonják uralmuk alá a gyanútlan időset és fiatalat. Ahol egyre kisebb területre korlátozott tudás és tapasztalás álarcába burkolózva élünk. Oda, ahol ellenpróba és kritika nélkül, csaknem lelki és szellemi pőrevédtelességekben szívjuk magunkba a

soha nem tapasztalt sebességgel változó percvilág másodperc-életű üzeneteit. Bízva abban, hogy az új időkben a halványuló múlt homályából határon innen és túl ma még fel-felbukkanó kincseink tovább élnek, és a sok bajjal-gonddal küzdő, mégis értékteremtésre, alkotásra született hétköznapi, 21. századi emberek végre összefognak.

Baranyi Béla COMPENDIUM című könyve hasznos és élvezetes útmutató, alapmű ehhez a reményhez. Őszintén ajánlom a tudásban gyarapodásra váró, értékre és morálra fogékony olvasóinknak.

Fári Miklós Gábor

kertészmérnök, biológus,
egyetemi tanár, Debreceni Egyetem

**A felekezeti oktatás új negyedszázada
Tanulmányok Pusztai Gabriella tiszteletére
Szerkesztette: Bacskai Katinka.**

Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2017. 278 oldal

Az ünnepelt. Pusztai Gabriella a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézete egyetemi tanára, intézetigazgatója, az egyetem Humántudományok Doktori Iskolájának vezetője, egy, az ún. rendszerváltást követően újból időszerűvé vált oktatáspolitikai és nevelésméleti témakör kiváló, nemzetközileg elismert kutatója. Egyebek között az újjászerveződő egyházi iskolák helyéről és szerepéről, a vallásosság és az alsó-, középső- és felsőfokú oktatás viszonyáról publikált számos könyvet és tanul-